

JUHLAJULKAISU

MATTI YLÖSTALO

1917 · 4/2 · 1987

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1987. VAMMALAN KIRJAPAINO OY

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-087-5

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Liittymäsäännöistä kansainvälisen perintöoikeuden alalla

Aina tälle vuosikymmenelle saavuttaessa on lainsäädäntötyölle kansainvälisen yksityisoikeuden alalla Suomessa ollut luonteenomaista tietynlainen satunnaisuus. Aineellisen oikeuden säännöksiä uudistettaessa ei aina ole kiinnitetty huomiota niihin ongelmiin, jotka syntyvät sen vuoksi, että voimassa olevat kansainvälisen yksityisoikeuden liittymäsäännöt (lainvalintasäännöt) on kehitetty aikaisemman aineellisen oikeuden periaatteita ja sisältöä silmällä pitäen. Kun tätä perustaa muutetaan, liittymäsääntöjä joudutaan soveltamaan niille ikään kuin vieraassa ympäristössä. Seurauksena on epätietoisuus »oikean» liittymäsäännön valinnassa sekä mahdollisesti kansainvälisluonteisten riitojen ratkaisemisessa sellaisia lopputuloksia, joita ei voida pitää asiallisesti onnistuneina.

Ehkä eniten huomiota osakseen saanut esimerkki liittymäsääntöjen puutteellisesta yhteensovittamisesta uudistettuihin aineellisen oikeuden säännöksiin on lapsioikeuden uudistaminen viime vuosikymmenen puolivälissä. Uudistuksessa toteutettua periaatetta lasten yhdenvertaisesta asemasta syntyperästä riippumatta ei ulotettu kansainväliseen perheoikeuteen, jonka liittymäsäännöt jäivät uudistuksen yhteydessä ennalleen. Laissa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (KPL, 379/29) käsitellään edelleen erikseen omissa säännöksissään toisaalta avioliitossa syntyneitten lasten ja toisaalta avioliiton ulkopuolella syntyneitten lasten asemaa.¹ Erityisen ongelmalliseksi muodostui kysymys isyyden vahvistamisesta kansainvälisluonteisissa tapauksissa. Nyttemmin korkein oikeus on eräässä tapauksessa katsonut, että Suomessa ulkomaalaista vastaan ajettu isyyskanne tuli ratkaista tuomioistuinaan eli Suomen lain mukaan, ja näin aset-

¹ Ks. KPL:n II osan 1 luku, Avioliitosta syntyneet lapset (18 ja 19 §), sekä 2 luku, Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset (20—23 §).

tunut sille kannalle, ettei KPL:n lainvalintasääntöjä voitu asiassa soveltaa.²

Tällä vuosikymmenellä lainsäätäjän asenteessa näyttää tapahtuneen muutos sikäli, että aineellisen lainsäädännön uudistusten yhteydessä on myös vastaavat kansainvälisen yksityisoikeuden liittymäsäännöt pyritty saattamaan ajan tasalle. Näin on menetelty sekä ottolapsilainsäädäntöä että sukunimilainsäädäntöä uudistettaessa.³ Paitsi että tällä tavoin on uudistettu tai suorastaan aikaisempien kirjoitettujen säännösten puuttuessa luotu kyseisiä kansainvälisluonteisia ongelmia koskevat liittymäsäännöt, uudistuksilla on yleisempääkin merkitystä. Sekä lapseksiottamislaissa että sukunimilaissa on nimittäin luovuttu meillä aikaisemmin ns. henkilöstatuutin piirissä Pohjoismaitten ulkopuolisissa suhteissa pääsääntönä olleesta kansalaisuusperiaatteesta kotipaikka-periaatteen (aikaisemman terminologian mukaan asuinmaaperiaatteen) hyväksi. Tosin on huomattava, että uudistuksissa on menetelty niin, että kotipaikka on keskeisellä sijalla tuomioistuimen toimivaltaa lapseksiottamisasioissa sekä viranomaisen toimivaltaa sukunimeä koskevissa asioissa sääntelevissä pykälissä. Toimivaltaisen viranomaisen näissä asioissa sovellettava laki on Suomen laki; tältä kannalta katsoen voitaisiin ehkä ajatella, että uudistuksissa olisi itse asiassa omaksuttu *lex fori* -periaate.⁴ Tällainen kansainväliselle yksityisoikeudelle oikeas-

² Ks. KKO 1983 II 117, jota on selostettu myös Lakimies-aikakauskirjassa, LM 1984 s. 218 ss. Kansainvälisen yksityisoikeuden tutkijan silmin näyttävät korkeimman oikeuden enemmistön esittämät perustelut useassa kohdin epäonnistuneelta ja ristiriitaisil-takin. Mainittakoon vain lausuma, jonka mukaan KPL 22 §:n oikeusohjetta ei voitu sel-laisenaan soveltaa isyyskanteisiin, vaikka toisaalta katsottiin voitavan vedota KPL 23 §:n 1 momenttiin lapsen kotipaikan tuomioistuimen toimivallan tueksi. Ihmetystä herättää myös lause, jonka mukaan »(P)erussääntönä oli, että oikeudenkäynnissä sovellettiin tuo-mioistuinmaan lainsäädäntöä.« Ks. ongelmasta lähemmin *Maarit Jänterä-Jareborg*, Lapsi kansainvälisissä suhteissa, Lapsen oikeusaseman määräytyminen kansainvälisen yksi-tyisoikeuden kannalta, teoksessa *Heikki Mattila* (toim.), Lapsioikeuden pääpiirteet, Toi-nen painos, Helsinki 1984, s. 311 ss.

³ Ks. lapseksiottamisesta vuonna 1985 annetun lain (153/85) 7 luku, Kansainväli-sen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset (34—47 §), sekä vuoden 1985 suku-nimilain (694/85) 6 luku, Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset (25—32 §).

⁴ On huomattava, että kansalaisuusperiaatteeseenkin on edelleen pitäyditty eräis-sä uudistusten kohdissa, ks. esim. sukunimilain 26 §:n 2 ja 3 momentti. Näistä 2 mo-menttiin on mielenkiintoisella tavalla kirjoitettu ns. *renvoi*-sääntö: »Jos henkilöllä, jon-ka sukunimen määräytymisestä on kysymys, ei ole kotipaikkaa Suomessa 1 momentis-sa mainittuna ajankohtana (s.o. sukunimen määräytymisen perusteen syntyessä taikka sukunimeä koskevaa ilmoitusta tehtäessä), määräytyy sukunimi sen valtion sukunimeä koskevan lain mukaan, jota toimivaltaisen viranomaisen on sovellettava siinä valtiossa, missä henkilöllä sanottuna ajankohtana on kotipaikka.« Viittaus kohdistuu siis myös ky-seisiin kansainvälisen yksityisoikeuden, ei vain aineellisen oikeuden säännöksiin. Jos henkilöllä kyseisenä ajankohtana on kotipaikka Suomessa, määräytyy sukunimi esim.

taan vihamielinen suuntaus ei kuitenkaan ole ollut lainsäätäjän mielessä. Kotipaikka on vain kaikkiaan katsottu soveliaimmaksi kriteeriksi kansainvälisluonteisten tapausten ratkaisussa.

Myös kansainvälinen perintöoikeus on ala, jolla on saatu konkreettinen osoitus lainsäätäjän puutteellisesta kiinnostuksesta kansainvälisluonteisia ongelmia kohtaan. Uutta perintökaarta (40/65) valmisteltaessa saatiin kyllä lainvalmistelukunnassa aikaan Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi kuolinpesää koskevista kansainvälisistä oikeussuhteista,⁵ mutta ehdotus ei jostakin syystä koskaan johtanut lainsäädäntötoimiin. Sen sijaan pohjoismaisissa suhteissa on meillä saatettu voimaan vuoden 1934 pohjoismainen perintökonventio,⁶ jossa on nimenomaiset liittymäsäännöt perintöä ja testamenttia, jakamontota pesää, vainajan velkaa sekä pesänselvitystä, omaisuuden ositusta ja perinnönjakoa koskevista kysymyksistä.

Perintöoikeudessa olemme siis tilanteessa, jossa kansainvälisluonteisten tapausten ratkaisemisessa tarvittavien yleisten liittymäsääntöjen kehittäminen on jäänyt oikeustieteen ja -käytännön tehtäväksi. Näitten lähteitten osalta tilanne ei onneksi olekaan aivan lohduton: varsinkin korkeimman oikeuden ratkaisuja on eri vuosikymmeniltä löydettävissä enemmän kuin monilla muilla kansainvälisen yksityisoikeuden osa-aloilla. Varsinaisia monografioita ei meillä ole kansainvälisen perintöoikeuden alalta julkaistu. Toisaalta on koko kansainvälisen yksityisoikeuden alan kattavissa, sinänsä harvoissa esityksissä *Montgomery*stä alkaen omistettu oma jaksonsa perintöoikeudellisille kysymyksille.⁷ Toisinaan meillä on myös aineellisen oikeuden eri alojen väitöskirjoissa ja muissakin teoksissa voitu puuttua kulloinkin esillä olevien ongelmien kansainvälisiin ulottuvuuksiin. Perintöoikeuden alalla hyvän

avioliiton solmimisen perusteella Suomen lain mukaan. Kotipaikkaperiaatteen sisällöstä näissä uudistuksissa lähemmin ks. *Ritva Halme-Kauranen — Kaarina Buure-Häggglund — Elisabeth Groop — Ilkka Suojasalmi — Sinikka Tuomi — Elina Rautanen — Michael Luther*, Kansainvälinen lapseksiottaminen, Ehdotus laiksi lapseksiottamisesta, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 5/1983, Helsinki 1983, s. 53 ss., Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lapseksiottamisesta (HE n:o 107/1984 vp.) s. 20 ss. ja Hallituksen esitys Eduskunnalle sukunimilainsäädännöksi (HE n:o 236/1984 vp.) s. 36 ss.

⁵ Lvk:n julkaisuja N:o 5/1959, Helsinki 1959.

⁶ Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimus, SopS 21/35.

⁷ Ks. varsinkin *Robert Montgomery*, Handbok i Finlands allmänna privaträtt, Helsingfors 1889, s. 199 ss., *F. W. Ekström*, Privaträttens allmänna läror I, utgiven av Einar Calonius, Helsingfors 1922, s. 150 ss., *Aatos Alanen*, Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus, Toinen uusittu painos saman tekijän teoksesta Yleinen oikeustiede, Porvoo 1965, s. 251 ss. ja *Hannu Tapani Klami*, Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, Jyväskylä 1986, s. 178 ss. Ks. myös *Ekströmin* Sju internationellt privaträttsliga uppsatser, Helsingfors 1920, s. 128 ss. ja 215 ss.

esimerkin tällaisesta tutkimuksesta tarjoaa *Matti Ylöstalon* teos Testamentin tulkinnasta, johon on sisällytetty kansainvälisiä liittymäkoh-
tia käsittelevä oma lukunsa.⁸

Perimykseen liittyvät kysymykset on kansainvälisessä yksityisoikeu-
dessa vakiintuneesti luettu ns. henkilöstatuutin alaan.⁹ Henkilöön lä-
heisesti liittyvinä ne tämän mukaisesti ratkaistaan joko perittävän vii-
meisen kansalaisuuden tai viimeisen kotipaikan lain mukaan riippuen
siitä, onko tuomioistuinvaltiossa omaksuttu kansalaisuusperiaate vai
kotipaikkaperiaate. Suomen kansainvälisen yksityisoikeuden järjestel-
mä on tässä suhteessa kaksijakoinen: Pohjoismaitten ulkopuolisissa
suhteissa noudatetaan kansalaisuusperiaatetta, mutta pohjoismaissa
suhteissa kotipaikkaperiaatetta.¹⁰ On kuitenkin huomattava, että poh-
joismaisen järjestelmän noudattamisen edellytyksenä on, että kulloin-
kin kysymyksessä olevat henkilöt kansalaisuudeltaan kuuluvat johon-
kin Pohjoismaahan. Toisaalta on pidettävä mielessä, että kotipaikan lain
soveltamiseen voidaan kansalaisuusperiaatetta pääsääntönäkin pidet-
täessä päätyä *renvoi*-säännön (palauttaminen) seurauksena. Kansain-
välisessä perhe- ja perintöoikeudessa on nimittäin yleensä hyväk-
sytty, että jos meidän liittymäsääntöjemme osoittaman vieraan valtion
oikeuden liittymäsäännöt puolestaan osoittavat jonkin muun valtion la-
kiin, tulee tämä laki meillä noudatettavaksi.¹¹

Uudessa otollapsi- ja sukunimilainsäädännössä on Pohjoismaitten
ulkopuolisissa suhteissa pääsääntönä pidetystä kansalaisuusperiaat-
teesta poikettu kotipaikkaperiaatteen hyväksi. Tämän johdosta saate-
taan kysyä, onko kansainvälisessä perintöoikeudessa, siltä osin kuin
kirjoitettuun lakiin ei sisälly nimenomaisia liittymäsääntöjä, jatkuvasti
ja poikkeuksetta pidettävä kiinni kansalaisuusperiaatteesta.

Kansalaisuusperiaate henkilöstatuutin yleisenä periaatteena on suh-
teellisen myöhäsyntyinen ilmiö. Sen juuret juontavat 1800-luvun yhte-
näistyvään Italiaan ja *Pasquale Stanislao Mancini*in, jonka ajatukset sai-
vat myönteisen vastaanoton muun muassa vuosisadan vaihteessa pi-

⁸ *Matti Ylöstalo*, Testamentin tulkinnasta, Helsinki 1954, s. 88 ss.

⁹ Henkilöstatuutin käsitteestä ks. *Alanen*, emt. s. 217.

¹⁰ Ns. yleisen järjestelmän ja pohjoismaisen järjestelmän ohella voidaan Suomen kansainvälisen perhe- ja perintöoikeuden eräissä kysymyksissä puhua omana järjestel-
mänään säännöistä, joita noudatetaan suhteessa Neuvostoliittoon, Puolaan ja Unkariin
sen johdosta, että Suomi on näitten valtioiden kanssa solminut erityiset oikeusapuso-
pimukset. Ks. esim. Sopimus Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavalto-
jen Liiton välillä oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa (SopS 48/80)
21—25 art. Sopimuksen 24 artiklassa on määrätty perintöasioissa noudatettavasta koti-
maiskohtelusta ja 25 artiklassa testamentin muodosta. Ks. myös Puolan sopimuksen
(SopS 68/81) 25 art. sekä Unkarin sopimuksen (Sops 40/82) 24 ja 25 art.

¹¹ *Renvoi*-säännöstä ks. esim. *Alanen*, emt. s. 209 ss. Ks. myös edellä alaviite 4.

detyissä Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin istunnoissa.¹² Kuluva vuosisata merkitsi sitten, osaltaan Haagin konventioiden välityksellä, kansalaisuusperiaatteen läpimurtoa pääosassa Euroopan mannermaata sekä myös Ruotsissa ja Suomessa.¹³

Pohjoismaista Tanska ja Norja ovat kuitenkin myös Pohjoismaitten ulkopuolisissa suhteissa jatkuvasti pysyneet kotipaikkaperiaatteen kannalla.¹⁴

Ruotsissa ja Suomessakaan ei kansalaisuusperiaatteen asema yleisenä sääntönä ole jatkuvasti ollut kiistaton. 1950-luvulla esitti Ruotsin oikeustieteessä usea tunnettu tutkija, että kansalaisuusperiaatteesta ainakin yksinomaisesti noudatettavana sääntönä tulisi luopua. Näiden kannanottojen mukaan kotipaikkaperiaatteelle tulisi ainakin antaa kansalaisuusperiaatteen rinnalla eräänlainen apusäännön asema, jolloin henkilöstatuutin piirissä tulisi noudatettavaksi näitten periaatteitten sekajärjestelmä.¹⁵

Hyvin samankaltaisia ajatuksia esitti meillä *Aatos Alanen* vuonna 1952 julkaisemassaan artikkelissa.¹⁶ Hänen mukaansa henkilöstatuutin piirissä muun muassa testamenttioikeus voi olla ala, jossa yksinomaisesta kansalaisuusperiaatteesta luopuminen saattaa olla paikallaan. Alanen esitti, että on »tarkoituksenmukaisinta harkita perinnönjättäjän jäämistön disponointia koskevia ongelmia sen valtion lainsäädännön mukaan, jossa hän pitkän ajan kuluessa on asunut.» Perusteluiksi Alanen mainitsee, että perinnönjättäjällä on voinut olla erityinen toimipaikka asuinmaassaan, hän on siellä voinut omistaa kiinteistöjä

¹² Mancinista lähemmin esim. G. O. Z. *Sundström*, Om normkollision vid fartygs sammanstötning, Borgå 1965, s. 41 ss.

¹³ Mainittakoon, että meillä Suomessa *Ekström* asetti jo selvästi, joskaan ei poikkeuksetta, kansalaisuusperiaatteen pääsäännöksi, ks. *Privaträttens allmänna läror* I s. 123 ja *Sju uppsatser* s. 157 ss. Kantansa tueksi hän saattoi viitata mm. *Chydeniukseen*. *Montgomeryn* kanta (emt. s. 151) jää hieman epäselväksi, mutta vanhemmassa oikeudessa oli meilläkin vallalla kotipaikkaperiaate.

¹⁴ Ks. Tanskan osalta *Allan Philip*, Dansk international privat- og procesret, 3. udgave, København 1976, s. 133 ss. sekä Norjan osalta *Karsten Gaarder*, Innføring i internasjonal privatrett, Kragerø 1975, s. 64 ss.

¹⁵ Ks. *Folke Schmidt*, Nationalitetsprincipen och domicilprincipen i svensk internationell privaträtt, Festskrift tillägnad Birger Ekeberg, Stockholm 1950, s. 453 ss., *Gösta Walin*, Föräldrabalken, Stockholm 1952, s. 526 ss., *Stig Jägerskiöld*, Medborgarskapet som anknytningsfaktum i internationell privaträtt, Svensk Juristtidning (SvJT) 1955 s. 529 ss., *Hilding Eek*, The Administration of Justice in Conflict Cases Involving Refugees, Scandinavian Studies in Law 1959 s. 21 ss. sekä vielä *Åke Malmströmin* esitystä 22. pohjoismaisilla lakimiespäivillä Reykjavíkissä 1960 aiheesta Domicilprincip eller nationalitetsprincip?, pöytäkirjojen (Köbenhavn 1963) s. 66 s. ja liite III.

¹⁶ *Alanen*, Vieraan valtion lain soveltaminen ja henkilöstatuutti, LM 1952 s. 461 ss. Ks. myös *Y. J. Hakulinen*, Kansalaisuusperiaatteen soveltamisesta avioeroasioissa, LM 1960 s. 187 ss.

ja osakkeita ja että hänelle on voinut siellä kehittyä laaja tuttavapiiri.¹⁷ Samantapaiseen tulokseen on myös *Ylöstalo* päätenyt testamentin tulkintaan sovellettavan lain osalta. Esitettyään ensin, että tämän ns. tulkintastatuutin valinta on itse asiassa sekin eräs testamentin tulkintaa koskeva kysymys, hän katsoi, että testamentin osoittautuessa riittämättömäksi tulkintastatuuttia etsittäessä on usein syytä pitää tulkinassa määräävänä testaattorin asuinmaan oikeutta.¹⁸

Vuonna 1965 julkaistussa oppikirjassaan *Alanen* kuitenkin toteaa selkeästi, että vaikka uusin kehitys monessa suhteessa on suosinut asuinmaaperiaatetta, »Suomen nykyisessä oikeudessa on kansalaisuusperiaate yleisenä sääntönä kiistattomasti voimassa.»¹⁹ Myös Alasen perintö- ja testamenttioikeutta koskeva oppikirjan esitys rakentuu lähes yksinomaan kansalaisuusperiaatteelle. Testamentin tulkinnasta hän kuitenkin toteaa, että »(K)un pitkät ajat ulkomailla ollut Suomen kansalainen on siellä tehnyt testamentin käyttäen siinä kenties vielä asuinmaansa kieltä, lienee oikeinta edellä viitatusta yleisperiaatteesta poiketen, tulkita testamentintekijän tahdonilmaisua hänen asuinmaansa lain mukaan.»²⁰ Suositus on siis *Ylöstalon* viitoittaman linjan mukainen.

Uuden perintökaaren voimaantulon yhteydessä pitämässään esitelmässä *Heikki Jokela* totesi kansalaisuusperiaatteen vakiintuneen meillä yleisenä sääntönä kuluvan vuosisadan aikana sekä oikeuskäytännössä että -tieteessä: perimystä koskevat kysymykset ratkaistaan sen valtion lain mukaan, jonka kansalainen perittävä kuollessaan oli.²¹ Pohjoismaitten ulkopuolisissa suhteissa asuinmaaperiaate tulisi kuitenkin sovellettavaksi valtiottomien henkilöitten osalta.²² Testamentin tulkintaan ei Jokela tässä yhteydessä erikseen puuttunut.

Uudessa oppikirjassaan *Hannu Tapani Klami* on puolestaan selkeästi riitauttanut kansalaisuusperiaatteen aseman henkilöstatuutin kiistatoman yleissääntönä. Hän lausuu, että »(H)enkilökohtaisesti en näe aiheelliseksi niin vähäisen normituen perusteella kuin meillä on, asettaa tällaisen periaatteen voimassaoloa *ehdottoman kiinteäksi* liityntä-

¹⁷ *Alanen*, emk. s. 485 s.

¹⁸ *Ylöstalo*, emt. s. 91 ss.

¹⁹ *Alanen*, emt. s. 219. Tässä yhteydessä hän viittaa erityisesti KPL:iin sekä vekselilain (242/32) 79 §:ään ja shekkilain (244/32) 58 §:ään.

²⁰ *Alanen*, emt. s. 253.

²¹ *Jokela*, Perintökaareen liittyviä kansainvälisyyskysymyksiä, Suomen Lakimiesliiton XVI lakimiespäivien pöytäkirja, Helsinki 1965, s. 48.

²² Ks. tässä yhteydessä myös meillä sittemmin voimaansaatettu valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskeva yleissopimus, SopS 80/68, jonka 12 artikla koskee valtiottoman henkilön henkilöoikeudellista asemaa.

säännöksi kaikissa ns. henkilöstatuutin perinteisesti määrittämissä asioissa.»²³ Perintöstatuutin kohdalla Klami toteaa kuitenkin, että meillä »henkilöstatuutti tässä on kansalaisuus».²⁴ Testamentin tulkinta muodostaa nytkin poikkeuksen. Lähtökohtana yleistä perintöstatuuttia pitäen Klami nimittäin katsoo mahdolliseksi ottaa subjektiivisen tulokinnan kautta tulkinta-aineistona huomioon muunkin oikeusjärjestyksen, jolloin testamentin oikeusvaikutukset saattavat määräytyä sen lain mukaan, jota testaattori luuli sovellettavan.²⁵

Jokelan tapaan *Klami* viittaa esityksessään korkeimman oikeuden vakiintuneeseen käytäntöön. Sellaisia ratkaisuja, joissa kansalaisuusperiaate on katsottu hyväksytyksi perintöä koskevissa kansainvälisluonteisissa riidoissa, onkin varsinkin toista maailmansotaa edeltävältä ajalta osoitettavissa lukuisia.²⁶ Sodan jälkeen on asiaa koskevia ratkaisuja ollut selvästi vähemmän, suorastaan niukasti. Testamenttiin liittyen voidaan kuitenkin mainita ratkaisussa KKO 1954 II 65 selvästi todetun, että Suomen kansalaisena kuolleen henkilön oikeus määrätä testamentilla pesänosuudestaan määräytyi Suomen lain mukaan.

Sellaisia korkeimman oikeuden tuoreita ratkaisuja, joissa yleisenä perintöstatuuttina sovellettavaan lakiin olisi Ruotsissa ja Suomessa kansalaisuus- ja asuinmaaperiaatteesta käydyn uudemman keskustelun jälkeen otettu kantaa, ei siis ole ollut löydettävissä. Vuonna 1985 asiointilaan saatiin kuitenkin selvennystä. Ratkaisussaan 1985 II 119²⁷

²³ *Klami*, emt. s. 176. Terminologiasta voi panna merkille, että Klami käyttää aikaisemmin selvästi vakliintuneen liittymä-käsitteen sijasta itse kehittämänsä käsitettä liityntä.

²⁴ *Klami*, emt. s. 179.

²⁵ *Klami*, emt. s. 181.

²⁶ Ks. esim. KKO 1928 I 33, 1929 II 5, 1932 I 59, 1934 II 373, 1938 II 313 ja 1938 II 492. Vuoden 1938 ratkaisulissa kysymys perimykseen sovellettavasta laista kytkeytyy mielenkiintoisella tavalla kysymyksen puolisoitten aviovarallisuussuhteisiin sovellettavasta laista, ks. tästä ongelmakokonaisuudesta *Jäntherä-Jareborg*, Kansainväliset aviovarallisuussuhteet, Helsingin yliopiston vertailevan oikeustieteen laitoksen julkaisuja, Tutkielmasarja N:o 9, Helsinki 1984, s. 54 ss. Näistä ratkaisuista jälkimmäinen on erityisen pitkälle menevä sikäli, että sen mukaan Suomen kansalaisen jälkeen hänen viimeisessä kotipaikassaan siellä voimassa olevan oikeuden mukaan toimitettu jako ei periaatteessa sido suomalaista perillistä, vaan hän voi täällä vaatia uutta, Suomen lain mukaista jakoa, ks. *Jokela*, XVI lakimiespäivien pöytäkirja s. 55. — Mainituissa 1920-luvun tapauksissa tulee esiin myös kansainvälisen yksityisoikeuden yleisiin oppeihin kuuluva *ordre public* eli ehdottomuusperiaate sen johdosta, että Venäjällä kyseisenä ajankohtana oli lakkautettu perintöoikeus. Ensiksi mainitussa ratkaisussa todetaan selkeästi, ettei »tätä Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista sääntöä voitu soveluttaa venäläiseltä Suomeen jääneeseen omaisuuteen ja kysymys perintöoikeudesta venäläisen jäämistöön täällä niin ollen oli ratkaistava Suomen lain mukaan». Mainittakoon *Klamin* toteavan (s. 80) jälkimmäiseen ratkaisuun liittyen, että »(N)ykyyisin ehkä lopputulema olisi toinen, koska perimys ei ole enää samalla tavoin itsestäänselvyys kuin ennen.»

²⁷ Ks. myös LM 1985 s. 937.

korkein oikeus joutui nimittäin kiinteistökaupan mitättömäksi julistamista koskevassa jutussa ottamaan kantaa Australiassa tehdyn testamentin pätevyyteen. Ratkaisun otsikossa todetaan muun muassa, että hakijan oikeus hänelle testamentissa määrättyyn omaisuuteen riippui siitä, oliko testamentintekijä kuollessaan ollut *Suomen vai muun maan kansalainen* (allev. tässä) ja oliko testamentti, jota ei ollut valvottu Suomessa, saatettu voimaan hänen kotimaassaan päteväksi katsottavalla tavalla. Jo kihlakunnanoikeuden olisi pitänyt joko hankkia tai vaatia jutun kantajia esittämään kyseisestä kansalaisuudesta saatavissa ollut selvitys. Juttu palautettiin kihlakunnanoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi. Kansalaisuusperiaate näyttää siis edelleen olevan meillä Pohjoismaitten ulkopuolisissa suhteissa yleissääntönä kansainvälisen perintöoikeuden alalla.

Myös Ruotsissa on kansalaisuusperiaate eri mielipiteistä huolimatta jatkuvasti säilyttänyt asemansa perintöstatuutin yleissääntönä. Vuonna 1969 kansainvälisen avioliitto- ja perintöoikeuden alalta mietintönä jättänyt perheoikeuskomitea katsoi, ettei sillä ollut aiheutta esittää kovinkaan suuria muutoksia siihen vuoden 1937 lain (lag 1937:81 om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo) mukaiseen periaatteeseen, jonka nojalla perintöstatuutti määräytyy vainajan viimeisen kansalaisuuden perusteella.²⁸ Uudessa oppikirjassaan *Michael Bogdan* on selittänyt kansalaisuus- ja kotipaikkaperiaatteen olevan Ruotsin kansainvälisessä perheoikeudessa paljolti rinnakkaisia, mutta toteaa edellisen olevan yleissääntönä perintöstatuutin alalla.²⁹

Kansainvälisen perintöoikeuden käytännön tapauksissa voi esiintyä useita erityyppisiä ongelmia, jotka edellyttävät pitemmälle menevää pohtimista valitun pääperiaatteen pohjalta. Erityisesti on mainittava kysymys siitä, onko kaikkea jäämistöomaisuutta — niin irtainta kuin kiinteätäkin — koskevat ongelmat ratkaistava saman lain mukaan, vai tuleeko kiinteistöperimystä arvioida yleisestä perimysstatuutista poiketen kiinteistön sijaintipaikan lain mukaan (*lex rei sitae*). Meillä on ainakin viime aikoihin saakka periaatteessa asetettu yhtenäisen perintö-

²⁸ Internationell äktenskaps- och arvsrätt, Betänkande avgivet av Familjerättskommittén, Statens offentliga utredningar (SOU) 1969:60, Stockholm 1969, s. 51 ja 228 ss.

²⁹ *Bogdan*, Svensk internationell privat- och processrätt, Andra upplagan, Lund 1985, s. 113 ss. ja 190 ss. Ks. myös *Walén*, Kommentar till Föräldrabalken och internationell föräldrarätt, Fjärde, omarbetade upplagan, Stockholm 1986, s. 501 ss. Ruotsalaisesta käytännöstä ks. *Lennart Pålsson*, Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt, Stockholm 1986. Kotipaikkaperiaatteeseen liittyvä terminologia on kirjavaa, mikä voi aiheuttaa tiettyjä soveltamisvaikeuksia. Ks. *Jokela*, Domicile och résidence habituelle. Konventionsrättsliga anknytningsfakta i finsk internationell privaträtt, Festskrift til O. A. Borum, København 1964, s. 209 ss.

statuutin kannalle.³⁰

Oman ongelmansa muodostaa myös meidän perintökaaremme mukaisen pesänselvitys- ja perinnönjakomenettelyn ulottuvuus. *Jokela* on Lvk:n vuoden 1959 ehdotukseen viitaten asettunut sille kannalle, että tällaista menettelyä voidaan käyttää »myös vieraan valtion kansalaisen Suomessa olevaan kuolinpesään nähden, vieläpä ehkä tällaisen kuolinpesän ulkomailla olevaan omaisuuteen.»³¹ Vaikka menettelyn prosessuaalisen normiston tällöin muodostavatkin suomalaiset säännökset, voi pesänselvittäjä tai -jakaja kansalaisuusperiaatteen nojalla joutua soveltamaan perimyksen aineellisiin kysymyksiin vierasta lakia.

Yleisestä perintöstatuutista ainakin osaksi erotettuja ongelmia ovat edelleen varsinkin kysymykset testamentin muodosta, tulkinnasta ja pätevyydestä oikeustoimena sekä kelpoisuus testamentin tekemiseen.³² Näistä ongelmista on jo testamentin tulkintaa käsitelty edellä *Ylöstalo*on viitaten. Pohtimatta lähemmin muita luetelluista kysymyksistä saatetaan lyhyesti todeta, että niiden osalta voi ainakin yleensä tulla sovellettavaksi testamentintekijän tekohetken aikainen henkilöstatuutti. Kysymys testamentin muotoon sovellettavasta laista on meillä nykyään tyhjentävästi säännelty sen johdosta, että myös Suomi on saatanut voimaan *favor testamenti* -henkisen Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin yleissopimuksen testamenttimääräysten muotoa koskevien lakiristiriitojen ratkaisemiseksi.³³

Perintöoikeudelliset kysymykset eivät ehkä ole sellainen ala, joka Suomen kansainvälisessä yksityisoikeudessa kipeimmin kaipaasi ajan tasalla olevaa nimenomaista sääntelyä. Tällaisen sääntelyn tarve on kuitenkin ilmeinen. Vaikka noudatettavat pääperiaatteet voidaankin katsoa selkiytyneiksi, esiintulevat käytännön ongelmat ovat niin monipuolisia, että lainsäätäjän puuttuminen asiaan on paikallaan. Mahdollisuus tähän voi tarjoutua jo lähitulevaisuudessa. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin vuonna 1988 pidettävän 16. istunnon ohjelmaan on nimittäin otettu perimykseen sovellettavaa lakia koskevan

³⁰ Ks. *Alanen*, emt. s. 251 s. ja *Klami*, emt. s. 179. Sääntöä ei kuitenkaan ole pidetty aivan poikkeuksettomana, ks. myös Lvk:n vuoden 1959 ehdotuksen (ed. alav. 5) 2 § ja pohjoismaisen perintökonvention 13 art. 1 kpl.

³¹ *Jokela*, XVI lakimiespäivien pöytäkirja s. 54. Ks. myös *Klami* emt. s. 180 ja siinä mainittu Turun hovioikeuden ratkaisu vuodelta 1982.

³² Sen sijaan kysymys testamentin sisällöllisestä pätevyydestä, missä määrin testamentilla voidaan poiketa lakimääräisestä perimysjärjestyksestä, on yleisen perimysstatuutin alainen. Kelpoisuus perinnön tai testamentin saamiseen määräytyy taas yleensä saajan henkilöstatuutin mukaisesti. Testamentin valvontaan liittyen ks. vielä *Urpo Kangas*, *Borde bevakning av testamente avskaffas*, Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT) 1985 s. 405 s.

³³ SopS 77/76.

Timo Esko

yleissopimuksen valmistelu.³⁴ Esimerkiksi tällainen yleissopimus voisi tarjota ratkaisun nyt vallitsevan tilanteen korjaamiseksi.

³⁴ Ks. siitä *Matti Savolainen*, Haagkonferensen för internationell privaträtt — den 15:e sessionen 8—20. 10. 1984, JFT 1985 s. 465 s.